

Nieuwsbrief Natuurpunt Aalter

Maart 2010

Foto: Gino Van Hoorebeke

Voorwoord

Koen Martens

Voorzitter Natuurpunt Aalter

Jaar van de biodiversiteit: Ook in Aalter?

2010 is het jaar van de biodiversiteit. Wereldwijd werd afgesproken om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen. De nodige maatregelen moeten dus genomen worden om te voorkomen dat soorten uitsterven, ook in Aalter. Eenvoudig is dit niet. Maar het kan wel. Dat blijkt uit de waarnemingen op het terrein.

Heel wat soorten doen het niet goed. Soorten zoals geelgors en roodborsttapuit waren in het verleden in grote aantallen in onze streken aanwezig. De laatste jaren verdwenen ze één voor één. Wellicht is de toegenomen intensiteit van het landbouwgebruik hiervan de belangrijkste oorzaak. De initiatieven om de kanaalbermen meer natuurgericht te beheren bleken onvoldoende of werden voor een aantal soorten te laat opgestart. Reservaatprojecten met extensief graslandbeheer zijn nog te beperkt om een groot effect te hebben.

Roofvogels zoals buizerd en torenvalk daarentegen doen het goed, ongetwijfeld (mede) dank zij de afname van het pesticiden. Ook typische bosvogels zoals de verschillende spechten doen het goed. Het meer natuurgericht beheer van onze bossen levert dus zijn vruchten op. De natuurherstelmaatregelen aan de Kraenepoel hebben gezorgd voor overlevingskansen van zeldzame planten zoals moerashersthooi, pilvaren en drijvende waterweegbree en een aantal zeldzame libellensoorten. Dank zij het hakhoutbeheer in het kas-teeldomein van Poeke bloeien de voorjaarsflora jaarlijks weer uitbundig.

Ook met onze huiszwaluwen gaat het goed. Door tijdig zwaluwnesten te plaatsen werd een drastische achteruitgang of zelfs het verdwijnen van deze soort uit Aalter voorkomen. Voor de boerenzwaluw zijn dan weer dringend maatregelen vereist.

Maatregelen voor behoud en herstel van de natuur zijn dus belangrijk en veelal succesvol, maar vooral ook dringend. In eerste instantie is het belangrijk dat door een gepaste handhaving een verlies aan natuur voorkomen wordt. We waren dan ook blij te vernemen dat re-

cent door een snel optreden van het Agentschap voor Natuur en Bos én de gemeente Aalter de (illegale) kapping van waardevolle oude bomen in Aalter beperkt werd tot 3 bomen. De andere bomen op het perceel werden gelukkig gevrijwaard. Bovendien werden herstelmaatregelen opgelegd. Op veel andere plaatsen blijkt het gebrek aan handhaving één van de belangrijke oorzaken van het verlies aan biodiversiteit. Denk maar aan de wegbermen die elk jaar een beetje smaller worden. Of aan het nog steeds veelvuldig ophogen van natte graslanden. Een grotere aandacht voor handhaving van de gemeente en het Agentschap voor Natuur en Bos is dan ook essentieel.

Natuurlijk blijven ook herstelmaatregelen essentieel. Met Natuurpunt zullen we ook in 2010 ons steentje

proberen bij te dragen. Zo plannen we de aanleg van een bijkomende poel in de Zouter. In de vallei van de Poekebeek willen we een brede houtkant aanplanten. Op die manier hopen we de verbinding tussen de bossen het kasteeldomein van Poeke en de meer stroomopwaarts gelegen bosjes te versterken.

Hopelijk wil jij ook meewerken aan de biodiversiteit in Aalter. Je ideeën zijn altijd welkom. Hulp bij de verschillende beheeractiviteiten van onze vereniging natuurlijk ook. Maar ook natuurvriendelijke maatregelen in je eigen tuin kunnen helpen om de biodiversiteit in onze gemeente op peil te houden!

Windmolens in Aalter Een duidelijk beleid gevraagd

Er werd een stedenbouwkundige vergunning aangevraagd voor de realisatie van 4 windmolens langs de E40 op de grens van Aalter met Nevele. 3 windmolens zijn voorzien in Aalter, 1 windmolen is gepland in Nevele. De geplande molens in Aalter zouden in natuurgebied komen. De milieuraad heeft een negatief advies gegeven voor deze aanvraag. Natuurpunt Aalter steunde dit negatief advies. Dit betekent helemaal niet dat Natuurpunt Aalter geen windmolens in Aalter wenst. Natuurpunt is namelijk al jaren vragende partij voor alternatieve energievormen, waaronder windenergie, in Aalter. We vragen wel dat de windmolens geplaatst worden op locaties waar de negatieve impact op de omgeving het laagst is.

Energie besparen is niet voldoende; het is duidelijk dat we dringend werk moeten maken van de productie van groene energie. Positief aan windenergie is de efficiënte energieproductie, de lage milieu-impact en de zeer beperkte ruimte-inname. Nadelen zijn de landschappelijke impact en slagschaduw bij slechte locatie. Zonnepanelen zijn minder efficiënt maar zorgen nagenoeg voor geen hinder. Biogasinstallaties, zoals er in Aalter 2 gerealiseerd worden, zorgen voor de verwerking van (groen)afval en mestoverschotten. Een nadeel van de biogasinstallaties is de ruimte die nodig is voor de productie van energiegewassen (tot 300 ha per installatie!).

Natuurpunt pleit ervoor om geen wildgroei aan windmolens toe te laten, maar wel om de plaatsing van windmo-

lens sterk te sturen. Zo kunnen de nadelen van windmolens tot een minimum beperkt worden. Dat kan door een gemeentelijk windplan op te maken en daarin de meest ideale zones voor de realisatie van windmolens aan te duiden. Een mogelijkheid is ook om projectontwikkelaars gronden via erfpacht of recht van opstal aan te bieden voor de realisatie van windmolens (op gronden van de gemeente of na aankoop/onteigening). De inkomsten van het ter beschikking stellen van de gronden kunnen gebruikt worden voor verdere maatregelen inzake rationeel energiebeheer en/of landschapsherstel (bijv. Kleine landschapselementen).

De concrete argumenten van Natuurpunt en de milieuraad om een negatief advies te geven voor de komst van windmolens langs de E40 ter hoogte van de Markettebossen zijn:

- windmolens horen niet thuis in natuurgebied. Wettelijk zijn ze er verboden volgens de codex ruimtelijke ordening, de bepalingen van het gewestplan en/of het typevoorschrift natuur voor ruimtelijke uitvoeringsplannen.
- in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan, de bosuitbreidingsstudie voor het Meetjesland en de visie op het buitengebied zijn natuurherstel en bosuitbreiding op deze locatie voorzien. De komst van windmolens staat haaks op de plannen om dit gebied verder te ontwikkelen als een natuur- en boscomplex met belangrijke landschappelijke kwaliteiten;
- voor de realisatie van windmolens op deze locaties moeten nieuwe wegen aangelegd worden waarbij ecologisch en landschappelijk waardevolle bomenrijen zullen verdwijnen;
- de voorziene locatie sluit aan op het Habitatrictlijngebied van de Kraenepoel en Markettebossen. Vogeltrek is in deze omgeving belangrijk. De windmolens kunnen schade berokkenen aan trekkende vogels.

Uit verschillende bronnen vernam Natuurpunt dat er ook op andere locaties aanvragen in voorbereiding zijn voor de plaatsing van windmolens. Onder meer langs het kanaal Gent-Brugge is dit het geval. Op voorstel van Natuurpunt pleitte de milieuraad er dan ook voor om een duidelijke visie en instrumentarium te ontwikkelen:

- een aantal locaties moet aangeduid worden waar windmolens op korte termijn gerealiseerd kunnen worden. Natuurpunt en de milieuraad denken hierbij in eerste instantie aan de (omgeving van) de industrieterreinen Lakeland, Langevoorde en Woestijne. Mogelijk is ook een lijninplanting ten zuiden van de E40 (vanaf afrittencomplex richting Beernem) een haalbare kaart. Na aanduiding van de gekozen sites wordt actief gewerkt aan de realisatie van windmolens op deze sites;
- er moet een instrument ontwikkeld worden om windmolens op niet gewenste locaties te ontmoedigen door planologische maatregelen.

Op die wijze kan de gemeente volgens Natuurpunt en de milieuraad meerdere doelen realiseren:

- verder meewerken aan de realisatie van de klimaatdoelstellingen;
- de energie-onafhankelijkheid van de gemeente en ruimer gezien Vlaanderen verzekeren;

- de landschappelijke kwaliteiten van de gemeente maximaal behouden;
- de opbrengsten van windenergie herverdelend inzetten (bij voorkeur voor rationeel energiegebruik, armoedebestrijding (bijv. isolatie van sociale woningen) en/of landschapsherstel).

We stellen vast dat het College van Burgemeester en Schepenen de motivatie heeft gevolgd om geen windmolens toe te laten ter hoogte van de Markettebossen. Maar initiatieven om een degelijk beleid rond windmolens uit te werken, blijven nog altijd achterwege.

Gespot op onze activiteiten

Brigitte De Maerteleire

Wie komt er zoal naar de activiteiten van onze vereniging? Aan welke activiteiten geven onze leden of bezoekers de voorkeur? Wat drijft hen om met natuur en milieu bezig te zijn? In elke nieuwsbrief van 2010 vind je een gesprekje met iemand die we gespot hebben op een activiteit. Op onze Algemene Vergadering van 24 januari troffen we Brigitte.

Ben je al lang lid van Natuurpunt? Weet je nog hoe je ertoe bent gekomen om lid te worden?

Ik kan echt niet zeggen hoelang ik al lid ben. Ik ben van jongs af aan graag in de natuur bezig geweest: kampen maken, in de bomen klimmen,... Thuis hadden we een tuin en daar was ik dikwijls te vinden. Toen ik trouwde en naar Aalter kwam wonen leek het mij logisch om lid te worden van een vereniging die zich inzet voor de natuur.

Kom je regelmatig naar activiteiten van Natuurpunt Aalter (of van andere afdelingen)? Vind je het belangrijk om feeling te hebben met de lokale afdeling of ben je meer lid uit steun aan de beweging?

Naar sommige activiteiten kom ik zeker, bijv. cursussen over determinatie van vlinders, libellen en vleermuizen, naar de wijndegustatie. Wandelen doe ik liever alleen met mijn man. We zijn niet echt groepsmensen. Ik ben vooral lid uit steun aan de beweging, maar ik ben wel blij dat ik enkele leden ken. Ik ga ook naar enkele activiteiten van de fruitgroepwerking uit Beernem, zoals naar snoeilessen.

Naar wat voor activiteiten kom je het liefst? Vind je dat we meer of minder van bepaalde activiteiten moeten organiseren?

Naar activiteiten waarbij ik iets kan leren, zoals over vlinders, vogels, libellen,... Voor mij is de mix van activiteiten goed. Er is iets bij voor iedereen.

Ben je los van Natuurpunt ook actief bezig in of met de natuur?

We hebben een klein tuintje met streekeigen groen (gekocht bij Natuurpunt) dat we 'gifvrij' onderhouden. Het kweken van groenten en fruit geeft veel voldoening. We wandelen graag in de natuur en we houden van de stilte. Verder ben ik ook lid van Vereniging voor Bos in Vlaanderen, VELT, WWF en Greenpeace.

Wil je graag nog iets anders vertellen?

Ik hoop dat Natuurpunt Aalter blijft groeien en steeds meer natuurgebieden kan aankopen!

Daguitstap zondag 25 april 2010

Fietstocht vanuit Breskens naar de Braakman en bezoek aan de Sophiapolder

We fietsen in de voormiddag op de dijk tussen Breskens en Terneuzen met prachtig zicht op de slikken, schorren en zandbanken van de Westerschelde. In de late namiddag gaan we vogels kijken aan de Sophiapolder in Oostburg.

De Westerschelde is één van de laatste natuurlijke riviermondingen van Europa. Bij laagwater zoeken hier de talrijk aanwezige steltlopers op de slikken naar voedsel. Vanop het fietspad tussen Nummer Eén en Hoofdplaat is op de Hooge Platen regelmatig een grote groep zeehonden te zien. De Hooge Platen zijn het broedgebied van o.a. de dwergstern, grote stern en zwartkopmeeuw. Het natuurgebied van de Braakman is een voormalig krekcomplex rond de monding van een zeearm met dezelfde naam. De huidige vorm is ontstaan in 1952, net voor de overstromingsramp in 1953. Naast de Braakmankreek is er ook veel bos met enkele soorten orchideeën en een aantal andere interessante planten. Het gebied wordt beheerd door Staatsbosbeheer.

De Sophiapolder is een vrij nieuw natuurontwikkelingsgebied dat door de zandwinning van de laatste jaren zeer interessant geworden is als broedgebied voor diverse vogelsoorten als geoorde fuut, kok- en zwartkopmeeuw, kleine plevier, kluut, bergeend, kuifeend en visdief. In de buurt broeden ook nog grutto en bruine kiekendief.

Praktisch

Afspraak om 8.30 uur aan de school van Aalter-Brug (Urselweg 2).

Neem je pick-nick mee. We carpoolen.

Gelieve in te schrijven bij jan.pauwels@kasper.be of 09/374.58.84.

Bij voldoende interesse proberen we fietsen te huren (kostprijs: +/- 9€). Gelieve hiervoor te reserveren (voor 15 april).

Foto's: Jan Pauwels

zeehonden op de Hooge Platen

zwartkopmeeuwen

kuifeend en geoorde fuut

kluuten

De oostelijke ondersoorten van kauw in Noord-Oost Vlaanderen

Tekst en foto's: Jan versigghel

Het viel mij de laatste jaren op dat er in de maanden december, januari en februari op sommige vaste plaatsen in de regio Aalter exemplaren van de noordse of Russische ondersoort van de kauw overwinteren. Tijd voor een onderzoekje dus.

Taxonomie en verspreiding

De kauw is in drie ondersoorten opgesplits:

- de (westerse) kauw *Corvus monedula spermologus*,
- de noordse kauw *C. m. monedula*
- en de Russische kauw *C. m. soemmeringii*.

Het onderscheid tussen de ondersoorten is meestal niet duidelijk en het is slechts onder ideale omstandigheden te ontrafelen; mij is het nog maar een paar keer gelukt. Vandaar dat we meestal spreken over oostelijke kauw, noordse/Russische kauw of monedula/soemmeringii.

Rudy Offereins schrijft het volgende over de verspreiding van de ondersoorten in Europa en Rusland: "De noordse kauw broedt in Zuidoost-Noorwegen, Zuid-Zweden en Noord- en Oost-Denemarken (Cramp & Perrins, 1994), met het grootste aandeel in Zuid- en Midden-Zweden (Glutz von Blotzheim & Bauer, 1991). Kauwen die voorkomen in het gebied tussen c 10° en c 23° oosterlengte, zuidelijk tot Oostenrijk en Kroatië zijn in het verleden aangeduid als de vorm *turrium* (o.a. Voous 1950). Deze vorm is door sommigen in de *spermologus*-groep geplaatst maar verschilt hier dusdanig van dat deze het beste bij de ondersoort *monedula* geplaatst kan worden, waar deze ook het meest op lijkt (Cramp & Perrins, 1994). Dit houdt in dat de overgangszone van *spermologus* met *monedula* in Europa in een brede zone ligt van Zuid-Denemarken, Noordwest-Duitsland, Oost-Nederland tot Noordoost-Frankrijk en Zwitserland, en dat de ondersoort *monedula* zo gezien bij onze oostgrens al zou beginnen!

In Zuid-Finland gaat de noordse kauw van west naar oost geleidelijk over in de Russische Kauw (Voipio 1969). De overgangszone loopt verder van noord naar zuid over de Baltische Staten en Oost-Polen tot Oost-Roemenië en Kroatië (Cramp & Perrins, 1994). Het eigenlijke verspreidingsgebied van deze vorm bestaat uit een enorm gebied dat de gehele voormalige Sovjet-Unie omvat tot aan het Baikalmeer en Noordwest-Mongolië, met de zuidgrens in Turkije en Israël en oostelijker tot aan de Himalaya (Voous 1960, Cramp & Perrins, 1994, Madge & Burn, 1994)."

Herkenning

De beide ondersoorten zijn gemakkelijk van onze inheemse kauwen te onderscheiden door de opvallende lichtgrijze tot witte cikkelvormige vee op de schouders. Ook zijn de wangen zilvergrijs ten opzichte van de donkere kopkap en keel. Dit is bij "onze" kauwen in winterkleed bijna even donker als de rest van de kop. Meestal komt het contrast bij oostelijke kauwen overeen met de schakeringen van onze inheemse vogels in broedkleed (vanaf april dus). Maar aangezien de meeste oostelijke kauwen half februari reeds verdwenen zijn uit onze streken kan daar geen verwarring optreden.

Nog een kenmerk dat vooral bij de *Monedula*-ondersoort speelt, is de lichtere borst en buik. Bij de westerse ondersoort is die donker, in de winter is er zelfs geen onderscheid tussen de keel en de onderdelen waarneembaar. Bij de *Soemmeringii* zijn de onderdelen ook donkergrijs, maar ze contrasteren fel met de lichte wangen en de witte sikkels in de hals. Dit kenmerk heb ik persoonlijk meermaals waargenomen in het veld. Kenmerken die de ondersoort *Soemmeringii* van *Monedula* onderscheiden, zijn o.a. een zeer lichte wang en nekkpartij die scherp contrasteert met de kopkap en keel, en met de donkerder borstkas, een smalle, zeer lichte sikkels die verbreedt en ver doorloopt naar achter, en volgens sommigen een grijspaar glans op de wang. Dit laatste is echter een subjectief kenmerk dat bovendien zeer moeilijk in het veld vast te stellen is. Over het algemeen kan men stellen dat contrastrijke vogels met donkergrijze onderdelen en een zeer duidelijke maar smalle sikkels tot de ondersoort *Soemmeringii* behoren. Maar zo eenvoudig is het niet. Een noordse kauw die met zijn kop ingetrokken zit, kan ook een

smalle sikkels hebben. Onder invloed van de belichting kunnen de kleuren opleven en zo meer contrast vertonen. Bovendien bestaan er veel tussenvormen die uit de overgangsgebieden komen, en die kenmerken van beide ondersoorten vertonen. Het met zekerheid op ondersoort brengen van de twee oostelijke vormen van kauw is meestal maar mogelijk onder goede waarnemingsomstandigheden en wanneer het "zuivere" beesten betreft. Ik zou wat mijn eigen waarnemingen op de zandgronden in het zuiden van ons werkingsgebied betreft voorzichtig durven stellen dat de meeste dieren op zijn minst enkele kenmerken van de Russische ondersoort vertonen. Enkele dieren waren vrij overtuigend Soemeringii, maar de meeste hadden te lichte onderdelen om zeker als die ondersoort te kunnen beschouwd worden. Mogelijk komen de vogels uit de overgangszone in de Oost-Europese landen en de Baltische staten, en kennen ze dus een oostelijker oorsprong dan de vogels die in het noorden van Nederland waargenomen worden. Overigens zouden de meerderheid van de oostelijke kauwen die in het midden en zuiden van België overwinteren van de Russische ondersoort zijn. Maar omdat er te weinig exemplaren onderzocht en op ondersoort gebracht kunnen worden, zal dat wel altijd speculatie blijven.

Voorkomen in Noord-Oost Vlaanderen

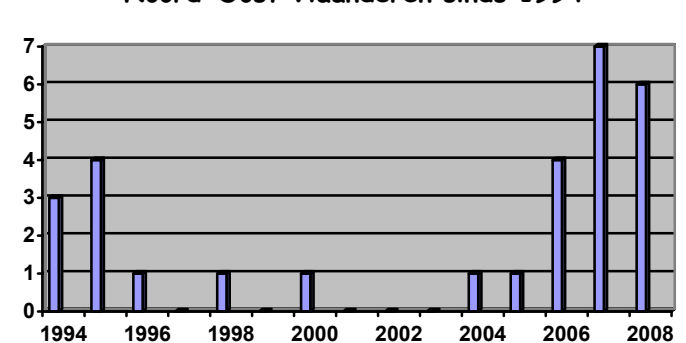
Vanaf 1984 tot 2008 zijn 26 gegevens doorgegeven van oostelijke kauwen in ons werkingsgebied. Dat is bitter weinig, en het is niet duidelijk of de ondersoorten daadwerkelijk zo zeldzaam zijn. Kauwen worden weinig bekeken, vooral in de winter. Het is ook niet zo eenvoudig om een groep kauwen op een akker te inspecteren. Het zijn levendige vogels die bij het minste gerucht of de kleinste beweging opvliegen en een eind verder terug neerkomen. Mijn ervaring is dat meer aandacht geven aan kauwen in de winter slechts resulteert in meer waarnemingen van de oostelijke ondersoorten als men de specifieke plaatsen vindt waar ze zich ophouden, en

de potentiële biotopen bezoekt. Het is dus niet zo dat men overal waar men groepen kauwen ziet ook de oostelijke ondersoorten zal vinden. Opvallend is dat als men bekijkt waar de waarnemingen gedaan zijn in onze regio, men uitkomt bij de waarnemingsactiviteit van een paar waarnemers die de ondersoorten aandacht geven, en niet noodzakelijk bij het verspreidingsgebied. Ook kunnen we duidelijk vaststellen dat op twee na alle waarnemingen gedaan zijn in de zandstreek, zeg maar tussen Eeklo, Evergem en Aalter. Dit is waarschijnlijk niet toevallig aangezien oostelijke kauwen een voorkeur zouden hebben voor zandgronden, en nogal gelinkt zijn aan biotopen die ook door roeken worden benut. De driehoek Eeklo-Evergem-Aalter is zowat het kerngebied van de roek in onze regio. Heel wat waarnemingen die ik gedaan heb van oostelijke kauwen in Aalter waren in groepen kauwen waarbij ook roeken foerageerden. Dikwijls werden vogels gezien op steeds dezelfde weilanden, soms zelfs jaren achtereenvolgens zoals ik op een "roekenweiland" in Lotenhulle kon vaststellen. Naast enkele gebieden in Lotenhulle werden in Aalter vooral rond het kanaal gebieden gefrequentieerd.

De waarnemingen situeren zich tussen oktober en maart, maar met een concentratie in de maanden november, december, januari en februari. Het grootste aandeel is voor januari en februari. Dit zijn waarschijnlijk de echte overwintermaanden, terwijl de vogels die voor het jaareinde gezien worden waarschijnlijk nog doortrekkers zijn. De vaste plekken zijn dan pas vanaf januari bezet en tegen half februari al terug verlaten. Dit zijn ook de maanden waarin de aantallen van roek kunnen oplopen, al dan niet onder invloed van streng winterweer. Dit zou de stelling kunnen bevestigen dat beide soorten samen opschuiven, en misschien zelfs samen trekken.

Ik hoop dat we in de toekomst meer waarnemingen kunnen verzamelen, en nog meer specifiek onderzoek kunnen doen, zodat we meer te weten komen over de verspreiding, de status en het gedrag van oostelijke ondersoorten.

Aantal waarnemingen van Oostelijke kauwen in Noord-Oost Vlaanderen sinds 1994

Activiteiten voorjaar 2010

Zondag 14 maart

Provinciale plantendag in park van Poeke

Organistie: Aalterse imkervereniging

Zondag 25 april

Fietstocht naar Sophiapolder en Braakman (zie blz.5)

Weekend 21 - 24 mei

2de weekend Natuurpunt Aalter in de Viroinvallei (reeds volzet)

Zondag 6 juni

Meetjeslandse gordel (meer info: tijdschrift Natuurpunt en Partners Meetjesland)

Zaterdag 26 juni

Beheersvoormiddag aan de kanaalberm te Bellem. Maaien en opruimen van het maaisel.

Afspraak om 09u00 aan de kanaalbrug van Bellem.

Meer info: Gino Van Hoorebeke, 09.374.71.22

Informatie over contactpersonen van Natuurpunt Aalter ed. kan je terugvinden op onze website.

E-mail : natuurpunt.alter@scarlet.be

Website : www.natuurpunt.be/alter

PROVINCIALE PLANTENDAG PARK VAN POEKE-AALTER

ZONDAG 14 MAART 2010 VANAF 14UUR

Foto © MDP

- 14-17 UUR: HONDERDEN INSECTVRIENDELIJKE PLANTEN EN STRUIKEN WORDEN GRATIS AAN DE BEZOEKERS AANGEBODEN
- 15 UUR: GELEIDE PARKWANDELING ± 1 uur

Diverse informatiestanden van de deelnemende verenigingen in het kasteel:

Infostand bijenteelt van de Aalterse Imkersvereniging "Naar Meer en beter"
honing proeven en kijkkast met levende bijen

Informatiecentrum voor bijenteelt Universiteit Gent

Kantwerkster
Kaarsentrekker
Natuurpunt
Herboriste

Keramik
Beeldhouwster in steen
Astrolaya
Boomverzorger

Wolspinster
Bonzaiclub Deinze
Werk van de Akker
Stoelenvlechter